

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelen minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. izr. tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárhoz VI., Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztői iroda: VII., Sip-utca 12. sz.

TARTALOM: Hajdan és most. Irta: Klingenberg J. — Az „Israelita Tanügyi Értesítő” és a „Székely Tanügy.” Irta: Szeniczai Bernát. — Árva-alapunk növekedéséről. Irta: Grossmann Mór. — Elvi határozatok. — Báró Eötvös József összes munkáinak első végleges teljes kiadása. Irta: Schön József. — Mah-nistanóh. Irta: Habermann József. — Tárca: Saragossai Purim. Irta: Klein Mór. — Szemle. — Egyesületi élet. — Widder Ede. Irta: Vilheim József. — Könyvismertetés Ifjúsági könyvtárak és ifjúsági olvasmányok a nevelés szolgálatában. Irta: dr. Málnai Mihály. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetés.

Hajdan és most.

Körülbelül ötven éve annak, hogy hazánkban a régi magániskolák helyet engedtek a nyilvános népiskoláknak. Sok izraelita hitközség önként engedett a korintói szavának, számosan pedig parancsszóra nyitottak kaput a modern intézménynek. Világosan emlékszem vissza az akkori viszonyokra. Minden zsidó család, mondhatom, kivétel nélkül minden család, s így annak egyetemessége, a község is azt az alapelvet vallotta, hogy az ifjúságot első sorban a felekezet intencióinak megfelelően *vallásos irányban* kell nevelni, másodsorban pedig a polgári ismereteket úgy kell a tanulókkal elsajátíttatni, hogy mint jó hazafiak és mint a társadalomnak hasznos tagjai, később derekasan megállják a helyüket.

Első sorban tehát sokat öleltek fel a héber, illetve a vallástani tárgyakból, naponkint legalább három órát szentelve nekik, aztán a fennmaradt időt, rendszeresen a délutáni órákat, a profán tantárgyak: olvasás, írás, számolás, nyelvgyakorlatok és szülőföldisme tanítására fordították.

Az eredmény a modern iskolákban, illetve az újra megnyitott nyilvános iskolákban bizonyos tekintetben — *az egész vonalon* — mintaszerű volt. Ezt fényesen igazolják az Orsz. Izr. Tanítóegyesület áldozatkészsége folytán a millenniumi évben megjelent iskolai monografiák. De konkrét példákat, az ötvenes években készült fogalmozási gyakorlatokat is mutathatnék be a régi iskolákból, hogy bebizonyítsam állításom igazságát.

Tulterhelésről nem beszéltek, mert *ilyent* nem ismertek. Pedig nem mondhatjuk, hogy nem volt túlterhelés. Bizony volt, mert tényleg sohasem volt megfelelő arány a tantárgyak mennyisége és terjedelme, és a tanulók kora és felfogási képessége közt. Így például a népiskola harmadik osztályában átlagosan 40 tanuló közt rendszeresen 10 gyermek volt 10—12 éves, a kik

győzték a munkát és fejlettségüknél és tehetségüknél fogva elérték céljukat, a többi azonban tudatlan maradt, úgy a héberben, mint a világi ismeretekben. Fokozatra nézve volt 2 osztályú, 3 osztályú és nagyon kevés 4 osztályú, vagy úgynevezett főelemi iskola és ugyanilyen rangú lehetett a tanító képesítő-oklevele is. Ötödik és hatodik osztály nem volt; a helyett azonban pl. Aradon, Nagy-Kanizsán első és második kereskedelmi iskolai osztály volt.

Tantervről, a tananyag beosztásáról, higienikus követelményekről, tanítói értekezletekről, óraközi szünetekről, évi nagy szünidőről alig volt szó. Hanem minden tanító annyit tanított, a mennyit jónak látott, sokszor annyit, a mennyit tudásánál fogva nyujthatott. Sőt ismertem tanítókat, kik csupa egyszerűségről a bőségesen kiszabott rendes tanórákon fölül naponként még két-három órával többet is tanítottak, anélkül, hogy anyagi elismerésre vagy jutalomra számítottak volna. Persze, nem is kaptak se elismerést, se jutalmat.

A mi a felügyeletet illeti, azt vajmi csekély mértékben gyakorolták. Nem is volt szükség rá, mert a tanító lelkiismerete teljesen pótolta. A rabbik szívesen látták, ha a tanítványok sokat tudnak a héberből, a többivel nem is igen törődtek, nagyobbára azért, mert sok esetben maguk is vajmi csekély világi ismeretekkel bírtak. Ismertem azonban rabbikat Kecskeméten, Szegeden, Aradon, Veszprémben és Sz.-Fehérvárott, kik a világi ismeretekben is kiváló tudósok valának; de azoknak jóindulata, finom tapintata és szerénysége olyanná tette a felügyelő és tanítótestület közti viszonyt, hogy arról csak tisztelettel szólhatunk. A befolyásos rabbik a tanítót megbecsülték, tisztelték is, tekintélyét emelték a hitközség különböző köreiből és ily módon nem egy ízben előmozdították anyagi jólétét is. Máskülönben a felügyelő urak tényleges közreműködésükkel áldásos befolyást gyakoroltak az iskolára.

Az ötvenes években, tehát a Bach-rendszer alatt a kath. esperesek voltak a zsidó iskoláknak hivatalos felügyelői; ezek pedig csak dicsérettel, sokszor igaz lelkesedéssel nyilatkoztak a zsidó tanítók működéséről és a zsidó iskolák állapotáról.

Mégis sokszor sajnós helyzetben voltak a zsidó tanítók. Ha öreg vagy beteges lett a tanító, vagy a hitközség egyik-másik befolyásos tagjának nem volt inyére, a „curzus“ letetelte előtt felmondtak neki és — mehetett világgá. Törvény nem védte és lelkiismeretes, humanus elismerésre a hitközségi eljárás részéről, különösen kisebb községekben nem számíthatott. Voltak azonban dicséretes kivételek is. Sőt ismertem például ott az Alföldön (Cegléd városában) egy szerény, de jólelkű tanítót, kit a hitközség igen nagy anyagi áldozatok felajánlásával marasztalt helyén, és minthogy ez a tanító szavát adta, hogy egy nagy hitközségben a tanítói állást elfogadja, azon hivatalos kérelemmel járultak ehhez a hitközséghez, hogy ne vegyék el régi jó tanítójukat, hanem mentsék fel adott szava alól. És ismerek ott lent Bácskában (Uj-Verbászon) egy derék kis zsidó hitközséget, melyben a tanítói hivatal apáról-fiúra szállt és melyben a derék utód (Blum S.) már két évvel ezelőtt ünnepelte a helyben való működésének 50-ik évfordulóját.

Az akkori időben működő tanítókat, két kategóriába oszthatjuk. Voltak

t. i. a régi magániskolákból átszármazott, nem képesített tanítók, a kik szerényen meghúzták magukat, szorgalmasan tanították az iskolában a hébert és azonkívül családjuknak élve, semmi mással nem törődtek. S voltak másrészt modern, „képesített“ tanítók, nagyobbára fiatal emberek, kik a társadalmi életben is szerepet játszottak, és így sorsukkal teljesen meg voltak elégedve. Ezek aztán domináltak az iskolai életben, sőt gyakran a hitközségi életben is, míg az egyik vagy másik hitközségi vezéremberrel összeütközésbe nem jöttek; akkor természetesen nekik is ütött a távozás órája.

Az egyesületi élet az ötvenes években teljesen ismeretlen fogalom volt. Az önmívelést azonban el nem hanyagolták, sőt magánúton annyit tanultak a különböző ismeretekből, hogy később országos kapacitások lettek.

Ez, röviden vázolva, képe a zsidó tanügyi viszonyoknak az ötvenes évek elejétől a hatvanas évek azon időpontjáig, midőn a magyar nemzet alkotmányos jogai ismét érvényesülni kezdettek és midőn az egyenjogosítás folytán a zsidó hitközségek ügye és társadalmi élete is, hála a Mindenhatónak, új és jobb fordulatot vett.

Az 1868. évi 38. t.-c. gyökeresen rendezte a magyar népoktatás ügyét politikai, szervezeti és pedagógiai tekintetben és ekkor a tanító a népiskola egyik főfaktora, világosabban szólva: *szabad ember* lett. Szabad ember lett tehát a zsidó tanító is, ki örömtelt szívvel és lángoló lelkesedéssel üdvözölte az új aerának hajnalát. Nem is volt hálátlan ember a zsidó tanító a jobb idők bekövetkezése után *soha*. Nézzük meg a közoktatási miniszternek az országgyűlés elé terjesztett jelentéseit 1870-től egész a mai napig. Mind-egyik jelentés úgy a magyar nyelvre, mint az egyéb tantárgyakban való haladásra vonatkozólag, fényes tanuságot tesz arról, hogy a zsidó hitfelezeti iskolák a legjobbak közé tartoznak. Hallgassuk meg továbbá a kir. tanfelügyelők nyilatkozatát a zsidó tanítók szorgalmáról, működésük eredményéről és társadalmi életéről és úgy hiszem, meglehet elégedve még a legkövetelőbb iskolaszéki tag is.

Kivették a maguk részét, úgy az irodalmi téren, valamint az általános tanítóegyesületek tanácsában egyaránt, hol nemcsak a zsidó tanítói állásnak, hanem egész felekezetünknek is becsületet és elismerést szereztek. S hogy kulturális tekintetben mennyit lendített az Orsz. Izr. Tanítóegyesület kiadványaival, nevezetesen a magyarra fordított bibliájával, azt eléggé méltányolni alig lehet.

Hát ez mind való igaz. De hát mindezeknek felsorolása mellett mégis kérdezhetjük: „hogy vajjon csakugyan *mindent* elértünk-e már, úgy, hogy nem volna már semmi tenni, semmi kívánni valónk?” Legyünk őszinték és valljuk be, hogy még nagyon is sok tennivalónk van.

Nem szólok arról, hogy miképen jutalmaznak bennünket anyagi tekintetben a mi hitközségeink és több helyen erkölcsi tekintetben azoknak hivatalos közegei. Nem szólok a jobb fizetésről és lakberről sem, ami sok esetben még *pium desiderium* maradt. Nem említem a kollegialis viszony különböző árnyoldalait és nem reflektálok a tisztelendő urak állásfoglalására

személyi vagy dologi ügyekben, mert e részben az átlagot megállapítani nemcsak gyenge cikkirónak, de még illetékes közoktatásügyi vezetőnek is lehetetlen feladat volna.

Hanem bátor vagyok azon igénytelen nézetemnek kifejezést adni, hogy a mi köreinkben újabb idő óta bizonyos lethargia, tespedés, lehangoltság, és nembánomság kapott lábba. Ezt — úgy vélem — látjuk a zsidó tanítók és a zsidó társadalom köreiben egyaránt.

A zsidó hitközségek, nem sokat törődve az ifjuság hitéleti érzelmeivel és gondolkodásával, nagyjából szabadulni szeretnének a felekezeti iskolától, a tanítóktól, mert soknak és nehéznek tartják az anyagi áldozatokat.

A zsidó tanítók, (bocsánat e merész őszinteségért) azoknak egy jó nagy része szintén nem igen rajong a szent vallás magasztos ügyének fenntartása mellett *abban az esetben* t. i., ha községi vagy állami iskolákban megfelelő állásra szert tehet. Hogy dicséretes kivételek is vannak, azt tényekkel is bebizonyíthatjuk. De általában véve nem jól áll a mi hitfelekezetünk szent ügye. Hidegek, közömbösek vagyunk minden iránt, a mi egyrészt a vallást, másrészt pedig a szocialis életet illeti.

Ez a közömbösség pedig veszedelem, mert így szomorú jövőnek nézünk elébe. Azért ez állapotnak meg kell változnia és ez, ha a sokat dicsőített zsidóságnak őszinte hívei vagyunk, meg is változhatik. Csak akarat és buzgóság kell hozzá. Nézzük csak, mennyire fellendülnek az állami iskolák! Milyen szolid és erős bázisra alapítják azoknak jövőjét, hogy az államnak egyik leghatalmasabb tényezőjévé váljanak! Ismétlő iskolával, gazdasági iskolával és — alkalomadtán — ipariskolával bővítik, kiegészítik és ifjusági továbbképző egyesülettel hozzák kapcsolatba, hogy a magyar nép jobban boldoguljon, mint eddig és erkölcsi, meg anyagi tekintetben jobb jövőt teremtsen, mint a milyen most van.

Hát mi nem fejleszthetnők, bár kisebb arányokban, de mégis hasonló irányban zsidó iskoláinkat? Bezzeg fejleszthetnők. Csak ne legyünk közömbösek. Embereljék meg magukat első sorban a tanítók. Különösen pedig a központban működő érdemes egyesületi elnökség és az egyesületnek tekintélyes választmánya. Beszéljenek, írjanak az ügyről mindig, folyton folyvást; meggyőző érvekkel, lelkesültséggel és el nem lankadó kitartással. Vannak, hál' Istennek, még nagyon előkelő, zsidó hitű és nagy tehetségű vezérférfaik, a kik a felekezet ügye iránt melegen érdeklődnek, a kik már régen akarják, hogy a mi jó népünk fiai és leányai ne csak tudós emberek és kereskedők legyenek, hanem hogy a „gyengébbek“ más téren is találhassák meg kenyerüket, hogy *tanuljanak dolgozni, hogy kezük munkája után is boldogulhassanak az életben*. Azt olvastam a minap a fővárosi lapokban, hogy febr. havában 4000 kereskedősegédnek (persze túlnyomó részben zsidó hitű embereknek) nem volt állása, sem kenyere Budapesten, és hogy a foglalkozás nélküli ifjaknak egy jelentékeny számát a rendőrség eltoloncoltatja. Már a gondolat is milyen borzasztó! Ha ezek az emberek kezük munkája után teszem, mint asztalosok, lakatosok, kárpitosok, földművesek, vagy napszámosok megélhet-

nének, ha tanultak volna nemcsak észszel, hanem kézzel is dolgozni és lendíteni sorsukon, kérdelem, nem volnának azok boldogok a mostani állapothoz képest?

Tessék kérem e fölött gondolkozni és — cselekedni.

Első sorban — úgy gondolom — azon eszme mellett kell kardoskodnunk, hogy minden zsidó népiskola vagy gazdasági, vagy pedig ipariskolával hozassék kapcsolatba, azaz olyan szakiskolával, mely a négy alsó elemi osztálynak továbbképző tanfolyamát képezvén, a szegényebb sorsú, vagy gyengébb tehetségű gyermekeknek módot nyújtana, hogy valamely mesterségre az alapismereteket maguknak megszerezhessék. Ezt a kérdést igénytelen nézetem szerint napirendre kell tűzni, és azon megtartani mindaddig, míg valahogyan célt nem érünk, vagy közel jutunk a célhoz. Megtehetjük azt a lapok, a körülések útján és saját hitközségünk illetékes köreiben.

A fő azonban az irányt adó testület, értem egyesületünk érdemes központi választmányát, mely hivatva van nemcsak a tanítóóság, hanem az egész hitfelekezet közmívelődési érdekeit tőle telhetőleg szolgálni és — amennyire hatásköre engedi — érvényre is juttatni. Ha elérjük azt, hogy csak tíz ilyen szakiskola létesül az országban, az is már nagy vívmány lesz. Azt mondjuk sokszor, hogy *hajdan* rabszolgák voltunk, *most* pedig szabad emberek vagyunk. Én úgy találom, hogy még igen sok a tennivalónk, míg elkészül a szabadság nagy műve, tegye meg tehát kiki a maga kötelességét a legjobb tehetsége és hivatottsága szerint, és — még az utókor is áldani fog bennünket.

Pécs.

Klingenberg J.

Az „Izraelita Tanügyi Értesítő“ és a „Székely Tanügy.“

Ide s tova harminc éve lesz annak, hogy e folyóirat a hazai tanügyet szolgálja, hol nagyobb, hol kisebb ügyességgel, de mindig kifogástalan ügybuzgósággal és lángoló hazaszeretettel. E hosszú idő alatt a zsidó iskolák megmagyarosodása és a nemzeti kultúra terjedése körül oly lelkes és sikeres tevékenységet fejtett ki a maga körében, hogy eddig még a másfelekezeti olvasói között sem akadt senki, a ki egyik szerkesztője vagy cikkírója ellen a hazafiatlanság vádjával előhozakodott volna. Ugy hisszük és velünk együtt bizonyára minden elfogulatlan olvasó is hiszi, hogy ez idei márciusi számunkkal, melyben újból, vezércikkben tárgyaltuk zsidó iskoláink folytonos apadását, sem szolgáltunk rá, hogy bennünket ily váddal illessenek.

Nem így vélekedik azonban *Máthé József* ur, a „Székely Tanügy“ szerkesztője. Neki szemet szur, hogy az „Izraelita Tanügyi Értesítő“ felekezeti iskoláink pusztulásáról vezető helyen cikkezik; őt sérti soraimnak ezen szomorú jelenség felett kesergő hangja és ezt tőlem zokon veszi. Neki nem tetszenek „a frázisok közé burkolt képtelen állításaim“ és „nem is akar velük foglalkozni“, hanem csak úgy önti őt hasábon keresztül epés kifakadásait cikkemre, melyben a honi zsidóság szomorú vallási jövője miatt aggodalmunknak kifejezést adtam és melyet magyar és zsidó tanító létemre hazafiságom önérzetében és hivatásom tudatában szüntelenül ismételni fogok, *mert szent meggyőződéselem, hogy a magyar zsidóság mai zilált viszonyai*

közt a jó hazafias, zsidó nevelés alapját csak zsidó népiskolákban vehetjük meg. Ha Máthé József ur nem képes ezt felfogni, ha neki érvelésem frázisoknak tetszik, arról nem tehetek. Kinek milyen a felfogása! Utóvégre, ezen cikk tárgya tisztán zsidó tanügy lévén, voltaképen csak zsidó kartársaimhoz volt intézve. Persze, hogy a zsidó iskolák rendeltetéséről Máthé urnak is szabad magának saját véleményét alkotni és a szerint velük lapjában tetszése szerint foglalkozni, de azt hiszszük, hogy megbotránkozásával és ellenünk való felháborodásával magában marad, mert hazánk számos tanügyi lapjának szerkesztői — eddigi tapasztalatunk szerint — elfogulatlanabbak voltak és nem értették félre sorainkat.

Talán nem is reagáltunk volna Máthé József ur kifakadására, ha a hazafiatlanság szörnyű vádjával, ugyszólván ki nem hivott volna. Már pedig ez ellen a leghatározottabban tiltakoznunk kell. Mi zsidó tanítók, kik azt valljuk, hogy a törvénynek megfelelőleg jól szervezett felekezeti iskoláinkban a hazafias nevelés csorbítása nélkül jobb zsidókat nevelhetünk, mint a közös iskolákban, vagyunk még olyan hazafiak, mint Máthé József ur.

Hogy mi zsidó tanítók — kiknek sok százezer más zsidóval együtt azokból a Máthé József ur által szemünkre hányt „anyagi javak“-ból vajmi kevés jutott és melyek után, mint ideálisták, nem igen törjük magunkat — miért féltjük a zsidó gyermekek vallásos nevelését a közös iskolákban, azt mi igenis meg tudjuk mondani és azt elég világosan meg is mondtuk ama cikkünkben, melyet Máthé József urnak, ha már kedve kerekedett azt lapjában megcáfolni — *szórol-szóra kellett volna közölni*. Mondatokat az egész cikkel való összefüggésből kiszakítani és azokat hosszú lére eresztett kifakadásaival olvasóinak, kik cikkemet jóforinán nem ismerik, feltálatni, ez, bocsánatot kérünk, nem méltányos írói eljárás.

De nézzük csak, miképen kovácsolta Máthé József ur ellenünk a hazafiatlanság vádját. Egy 11 sorra terjedő és több mondatból álló eszmemenetből, melyben főképen a zsidó iskoláknak, a zsidóság indifferentismusa következtében beálló feloszlásáról panaszkodtunk, szerkeszti magának a következő rövid, értelmében igazán megbotránkoztató mondatot és azt idézetnek feltüntetve, nekem imputálja: *„Isten óvja a hazai zsidóságot, (!) hogy az államosítás kiméletlen terjeszkedésének a cselekvés elérkezett idejében gátat ne vethessen.*“ Szerkesztő ur, ha ön e mondatot cikkemben megmutatja, ugy ezennel ünnepélyesen kijelentem, hogy birság gyanánt valamelyik, ön által meghatározandó jótékony célra azonnal 20 koronát lefizetek.

A gyanusítás ilyen eszközeivel a legártatlanabb embert is akár a bitófára lehet vinni.

Hosszu támadó cikkének végpasszusát szem előtt tartva, talán nem tévedünk, ha még azon sejtelmünknek is kifejezést adunk, hogy Máthé József ur nem is annyira mi velünk, mint inkább az egész honi zsidósággal akar foglalkozni, mert egész elmélkedéséből kirí ezen megleckéztetés: ti zsidók örüljétek, hogy a magyar nemzet keblére fogadott; különben nincs reklamálni valótok. Hadd pusztuljanak iskoláitok és dobjátok sutba vallástokat is, ha bele akartok olvadni a magyar nemzet testébe.

Erős hitünk és reményünk, hogy a magyar nemzet jobbjai *nemesebben* gondolkodnak.

Szeniczi Bernát.

Árva-alapunk növekedéséről.

Válaszul az egyesületi elnök úr nyílt kérdésére.

Abból a nem vigasztaló tapasztalatból kiindulva, hogy az a buzgalom, mely az egyesületünk árva- és segélyalapja javára eszközölt gyűjtésekben évekkal ezelőtt oly szépen nyilvánult, legutóbb már nagyon is megcsappant, két rendbeli kérdést intéz hozzánk a t. elnök ur. Első kérdése, hogy szemben néhány kartársnak kívánságával, gyűjtsünk-e az időszerint tovább is? Második kérdése pedig, hogy igenlő felelet esetén történeti képes bárcákkal eszközöltessék-e a gyűjtés, vagy költségkimélelésből a nélkül.

Folytassuk a gyűjtést a legnagyobb erélylyel és buzgalommal, de csakis történeti képes bárcák útján, más úton-módon semmi esetre. Ez az én szerény nézetem.

Mert vegyük csak fontolóra, mi indította egyesületünk vezetőségét annak idején a gyűjtés megindítására? Vajjon a kényszerítő szükség-e, vagy ettől független egyéb okok? Teljesen bizonyos, hogy csakis az előbbi. Oly nagyra növekedett-e már ez alapunk, hogy növelése immár szükségtelen? Ettől bizony nagyon távol vagyunk még. De mi helyes oka is lehetne annak, hogy a gyűjtést most egyszerre végkép abba hagyjuk. Az talán, hogy némely kartárs szerint az idő mostanában erre nem kedvező, nem alkalmas? Szent igaz, hogy, „rossz időket élünk, rossz csillagok járnak.” Így mondogatjuk már ezt emberemlékezet óta. Tamás vagyok azonban benne, hogy éppen a mostani egy vagy két év volna rosszabb elődjeinél vagy utódjainál. Nem rosszabbak biz ezek, legföljebb csak éppen olyan rosszak, mint az eddigiek voltak. Minek ijednénk meg hát tőlük annyira?

Egészen más volna, ha a t. kartársak avval érvelnének, hogy *általában* nem tartják illőnek és helyén valónak a társadalomnak terhére lenni mindenemű gyűjtögetéssel, kéregetéssel. Az igazat megvallva, ezt bizony magam se szeretem. Véleményem szerint a tanító ne legyen cigány, a ki minduntalan a közönség elé tartja a markát, se valami hivatásos kérő, a ki minden lehető és lehetetlen alkalmat felhasznál arra, hogy a társadalmat erkölcsi adósságának apró pénzben történendő lerovására nógassa; akár mennyire igaz is, hogy a társadalom a tanítóságnak nagyon is sokkal tartozik. Ha ez a kunyoráló szokás köztünk meggyökeresednék, sehogy sem növelné az karunk tiszteletét.

Azt kérdezhetné azonban valaki, hogy miért kívánom jelen esetben mégis a gyűjtés folytatását, ha annak egyébként annyira ellensége vagyok? Azért, mert a történeti képekkel való gyűjtést én kéregetésnek, tehát meg-alázónak nem tartom és a közönség sem tarthatja annak.

Röviden elmondom, hogy miért.

Amikor mi azokat a bárcákat forgalomba hozzuk gyermekeink körében, a melyeken történelmünk és irodalmunk legjelesebbjeinek arcképei láthatók, nevelői kötelességet teljesítünk. Hiszen arra törekszünk általok, hogy a gyermekek azokat a férfiakat, a kik nekünk, magyar honfiaknak, különös tiszteletünk, szeretetünk és nagyrabecsülésünk tárgyai, megismerjék. Ha csupán annyit érnénk is el a terjesztéssel, hogy ezeket a nagy neveket ajkukra vegyék és emlékezetükbe vessék a tanulók, fáradozásunk nagyon meg volna jutalmazva. Tapasztalásom szerint azonban ennél sokkal többet érünk el, mert a gyermek nem elégszik meg azzal, hogy pusztán szemlélje a képet, hanem tudásvágya kiterjed az ábrázolt történelmi vagy irodalmi nagyság viselt dolgainak, működésének megismerésére is. Egyrészt tehát ez apró kép által a gyermek tudásvágya fölgerjed, másrészt pedig a mikor e történelmi alakok egyike, másika amugy is szóba kerül nevelő-oktatásunk folyamán, a birtokában levő arcképhez, mint látható jelhez, gondolatban mintegy

odakapcsolja a hallottakat és így ezek a képecskék előmozdítják a tanultak megrögzítését s ugyyszólván a történeti és irodalmi szemléltető képeket pótolják némileg. Ha kis méretük és kezdetleges voltuk miatt a szemléltetés igényeit teljesen ki nem elégíthetik is, de viszont az az előnyük van a nagyobb méretű szemléltető képek felett, hogy a gyermekek ezeket magukkal hordván, gyakrabban szemlélhetik, s ezáltal az ábrázoltaknak úgy külső alakja, mint az ezzel kapcsolatba került fogalmak inkább emlékezetükbe vésődnek. A képek terjesztésével tehát nevelési célt mozdítunk elő; úgy, hogy ha semmi anyagi haszonnal nem járna is e munka a közügyre, ezért a pusztán paedagogiai célért érdemesnek tartanám a terjesztésüket. Az, hogy a képek terjesztése, illetve árusítása (mert hiszen a gyermek pénzeért kellő ellenértéket kap) bizonyos jótékony célt is előmozdít, szinte csak mellékesen jön tekintetbe s csak egy okkal több, hogy a gyermekek még szivesebben váltsák azokat magukhoz.

Az 5 és 10 filléres bárcák ellenben, a mikkel az egyesület a képes bárcákat helyettesítené, csakis a jótékony célra beszedett összegek nyugtázására valók, tehát valamelyes positiv értéket a gyermek előtt nem képviselnek. Az 5 és 10 fillérekkel azonkívül, — mert hiszen ily összegekkel a gyermek nem rendelkezik, — már a szülőket kell terhelni és zaklatni s ez már nem mindnyájunknak inyére való, kényes feladat. A képes bárcákkal gyűjtött összeg — szinte azt mondhatnám — nem is a szülők terhe, ezt a gyermek úgyszólván a sajátjából adja lassacskán össze. Hiszen tudjuk, hogy a szülőknek meg van az a — természetesen nem helyeselhető — szokásuk, hogy gyermekeiknek gyakrabban egy-egy krajcárt adnak, a minek hova fordítását nem ellenőrzik s a mit a gyermekek aztán édességekre s egyéb nyalánkságra költenek. Ha az iskolában alkalma van azonban filléreire egy-egy történeti képet szerezni, inkább erre adja pénzét. Így tehát melleleg alkalmunk nyílt a tanulók legtöbbször e képes bárcák révén egy rossz tulajdonságról is megszoktatni, a minek a szülő bizonyára maga is örül.

Az egyesület pénztárába e révén összegyűlemlő összeg pedig sehogy sem tekinthető összekéreggetett alamizsnának, mert tárgyi és munkabeli ellenértéket nyújtunk érte. Nem egyéb az száz meg száz kartársunknak a köz érdekében kifejtett munkájának, mert a képekkel való bibelődés bizony időt, türelmet, munkát kíván, szegényes honoráriumánál, a melyet ők a közös szent cél oltárára helyeznek.

Magukra a beszerzendő képekre vonatkozólag is hadd mondjak el egy füst alatt egyet-mást. Óhajtható volna, hogy azok lehető olcsó áron és minél tetszetősebbek és csinosabbak legyenek. Hátsó oldaluk ragasztó szerrel legyen ellátva; de ne csak elméletben legyenek ragadósak, mint az eddigiek voltak, hanem tényleg is. Ez pedig azért jó, hogy a gyermek a beszerzett egyes képeket fölragasztgatva, lassanként egy kis gyűjteményt csináljon magának belőlök. Ismerjük a gyermeknek a gyűjtés iránt való előszeretetét, a mely ápolásra is méltó, ha a megőrzésre érdemes tárgyak összetartogatására irányul. Mert ez gondosságra, tulajdonszerzésre, takarékoszágra vezet és nevel. A képes bárcák alkalmat szolgáltathatnak tehát a gyűjtési hajlam helyes irányba terelésére is. A képeken a név, királyoknál az uralkodás időtartama, másoknál a születési és halálozási évszám, hivatás (író, költő, államférfi stb.), továbbá működésöknek esetleg egy-két szóval való jellemzése föl legyen tüntetve, mint a hogy az utóbb forgalomban volt bárcáknál, úgy is volt; pl. Deáknál „a haza bölcse,” Széchenyinél „a legnagyobb magyar,” Árpádnál „a honalapító” stb. Legjelesebb királyaink és államférfiaink a sorozatból természetesen ne hiányozzanak. A legutóbb forgalomba hozott képek közt pl. nem voltak ott IV. Béla, Nagy Lajos, Hunyady János, Mátyás, Rákóczy, Kossuth, *Ferencz József, Erzsébet királyné* sat. Pedig a gyermek ép ezeket

keresi, mint a kikről legtöbb jót és szépet tud. Azt hiszem, velem együtt sok kartárs tapasztalhatta, hogy a tanulók zsidó nagyjaink képeit is keresik, ezt a körülményt is nagyon érdemes figyelemre méltatni. Zsidó vallású magyar költőinket se volna szabad mellőzni, pl. Kiss Józsefet, Palágyit s másokat. A gyermekvilág kedves írói, mint Benedek, Pósa, Mikszáth, Gárdonyi stb. szintén helyet érdemelnek a sorozatban.

Az összeállítást illetőleg helyesebbnek találnám a bárcákat 15 – 20 képből álló tömbökben elhelyezni, hogy minden tanító, úgy a helyi viszonyokat, mint esetleg tanulói kivánságát tekintetbe véve, tetszése szerint rendelhessen belőlök. (Akkor nem fordul majd elő az a — megengedem, nem tulságosan tragikus — eset, hogy a tanítót új bárcacsoport érkeztekor tanítványai pl. Attiláért ostromolják és ő legfeljebb csak 3—4-et elégíthet ki, míg az 5-ik már, hogy is mondjam csak? — Attilátlan marad.)

Nem akarván e szerény sorokat szentivanyi nótává fejleszteni, még csak egy-két megjegyzésre szorítkozom. Ugy veszem észre, hogy a bárcagyűjtést most már az Erzsébet-alap gyarapítására fordítjuk. Nézetem szerint fordítsuk e gyűjtés eredményét ezután is, miként eredetileg, csakis az „árva-alap“-ra. Szükséges ez azért is, hogy azok a kartársak, a kik a bárcagyűjtéssel a jótékonyásra való nevelést és szoktatást tartják a főbb célnak és tanítványaik előtt is ezt domborítják ki jobban, arra hivatkozhatnak, hogy *árvák* érdekében kéri a képes bárcák fogyasztását. Általában etikailag is sokkal szebb, ha gyermekek szerencsétlen, elárvult társaikat segítyezik, mint hogy ha más fajta jótékonytságot gyakorolnak.

Akadhatnak kartársaink között sokan, a kik talán kicsinylik e gyűjtés fontosságát úgy a fentebb vázolt nevelői hatás, mint az anyagi eredmény tekintetében. Nem kicsinyelhetik azonban, ha figyelmökre méltatják azt a nagyon érdekes adatot, hogy bárcagyűjtés révén 1898-ban *több, mint 1500 korona* jutott az árva-alapnak. Pedig az 1898-iki eredmény is csupán a múlt évben begyűlt 151 koronához viszonyítva mondható fényesnek, mert egy-egy tagtársra a gyűjtött összegből alig esik átlag 3 korona. Ennél azonban egy tanéven keresztül jóval többet gyűjthet minden egyes kartárs. Ezt tapasztalásból tudom. Egyébként próbálja meg, a ki nem hiszi.

Mi a magunk erejéből, bármennyire szívesen tennők is, nem vagyunk képesek árva-alapunkat annyira felvirágoztatni, hogy az a magyar zsidó tanítósághoz méltóan meg tudjon felelni hivatásának, mert hiszen az anyagiakat illetőleg még mindig nem elavult szólásforma a „*Quem dii odere . . .*“ Nem is kíván tőlünk az egyesület anyagi áldozatot, csak egy kis buzgalmat és kitartást, mely mellett könnyű szerrel legalább *évi 2000 korona* jövedelmet biztosíthatnánk árva-alapunk javára.

Ne sajnáljuk tehát árváink érdekében a csekély fáradságot, hanem fogjunk hozzá újból a munkához. Szentül hiszem, hogy e minden vonatkozásában nemes célu munkánktól nem maradhat el a siker és Isten áldása.

S.-A. Ujhely.

Grossmann Mór.

Elvi határozatok.

Nem egy bajba került, vagy iskolája feloszlatásától tartó kartársunkat fogják ezek az alább pontos másolatban közölt elvi jelentőségű határozatok érdekelni, melyeket épen fontosságuknál fogva nyomtatunk itt le és melyek most sajna, nem egy helyütt aktualisak:

2912 és 331 K. B. szám.

1899 1900

Tárgyaltatik F..... J..... b...i izr. tanítónak ezen közigazgatási bizottsághoz intézett kétfélebeli folyamodványa, melyek szerint a b...i izr.

*

iskola hitközségi közgyűlési határozattal beszüntettetett s ennek folytán a tanítás szünetel és tanítói illetményei visszatartatnak, minek folytán fizetés címén az iskolafentartó nagyobb összeggel hátralékban van.

Határozat.

Felhivatik a b...i izr. hitközség, mint iskolafentartó, hogy iskoláját haladéktalanul, mindenesetre azonban eme határozat vételétől számított 4 nap alatt okvetlenül nyissa meg s utasítsa F..... J..... tanítót, hogy abban a tanítást a növendékekkel egyidejűleg kezdje meg.

Ugyanis a nmélt. vallás- és közokt. m. kir. miniszter urnak egy hasonló eset alkalmából 1886. évi 39455. sz. a. hozott elvi jelentőségű magas döntvénye szerint a felekezeti iskolának beszüntetése esetén, a tanító az iskola beszüntetésére vonatkozó határozat kézhez vételétől számított egy évi időtartamra teljes fizetését, illetőleg annak pontos kiszolgáltatását jogosan igényelheti s az az iskolafentartótól végrehajtás útján is behajtandó; önként következik, hogy a tanítónak törvényes kötelességei hasonlóképpen fenállanak s így az oktatásügy — mi elsősorban az iskola fentartó hitközség érdeke — csorbulást, vagy fenakadást nem szenvedhet, minek megszüntetése ezen közg. bizottság ezennel felelősség súlya alatt el is rendeli. Amennyiben pedig F..... J..... az iskola beszüntetésétől kezdve az iskolában nem tanított, sőt ezen tanévben a tanköteleseket, bizonyos általa meghatározott tandijért magán oktatásban részesítette, s így bizonyos jövedelemben részesült, s illetőleg a hitközségnek, mint ilyennek tanítói szolgálatot nem teljesített, — a hitközséggel, mint iskola fentartóval szemben egy évi fizetése iránti igénye, illetőleg tanítói kötelessége ezennel f. évi február hó 1-től számítandó egy évben állapittatik meg. Hasonlóképen megállapittatik F..... J..... tanítónak azon esetleg visszatartott fizetésére való igénye is, mely neki a jelen tanév kezdetéig vagyis 1899. évi szept. hó 1-ig kijárandott volna, mivel az iskolát beszüntető, mult évi augusztus hó 17-én hozott határozat csakis az 1899—1900. tanévre vonatkozhatott s így annak joghatálya sem a nyári nagy szünidőre, sem pedig a tanítónak ezen időre eső fizetéseinek megvonására jogosan nem vonatkozhatott.

A hitközségnek mint iskolafentartónak a fentebb meghatározott egy évi tanítói fizetés kiszolgáltatásán kívül, a tanítóval szemben még azon kötelezettsége is megállapittatik, hogy az egy év elmulta után — mindaddig, míg a tanító, mint ilyen más helyen alkalmazást nyert — tartozik annak az 1875. évi XXXII. t.-cikkben biztosított tanítói nyugdíjat pontosan kiszolgáltatni.

Minthogy pedig a szóban levő iskolafentartó tanítói fizetés kiegészítés címén állami segélyben részesült es mert anyagi erejének megfogyatkozása miatt iskoláját fentartani nem képes, s azt be is szüntette és mert különösen az ekként be nem iskoláztatható növendékek oktatása iránt esetleg más irányban intézkedés teendő, felhivatik a b...i izr. hitközség, mint iskolafentartó, hogy rendes gyűlésben e felett tanácskozáván, jegyzőkönyvi határozatot hozzon, hogy egy megfelelő állami iskola létesítése esetén a hitközség a kötelezett 5%-os iskolaadón kívül mely anyagi hozzájárulást biztosítana telek, épület, építkezési költség és más ily címen.

Az erre vonatkozó jegyzőkönyvi határozatot ezen közigazgatási bizottsághoz 15 nap alatt mulhatatlanul terjeszse be.

Végül felhivatik a d.....i felsőjárás főszolgabirája, hogy az izraelita iskolának a fentiek értelmében leendő azonnali megnyitása és a tanító hátralékos illetményeinek szigorú behajtása iránt a szükséghez képest, saját

hatáskörében erélyesen intézkedjék és annak eredményéről ezen közig. bizottsághoz jelentést tegyen.

Miről a vármegye kir. tanfelügyelője, a d.....i felső járás főszolgabírája, a b...i izr. hitközségnek és a b...i izr. iskolaszéknek elnökségei és F..... J..... b...i izr. tanító, jelen határozaton értesítendők.

Kelt Nyiregyháza, Szabolcsvármegye közigazgatási bizottságának 1900. február hó 8-án tartott gyűléséből.

1551. Kb.

1900

A Nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister urnak f. é. július hó 2-án 45635. sz. a. kelt magas rendelete, melylyel ezen közigazgatási bizottság 2912/1899. és 331/900. Kb, számú határozatának megváltoztatásával arra való tekintettel, hogy valamely hitfelekezeti népiskola beszüntetése esetén az ott alkalmazásban volt tanítót a beszüntetés napjától számított egy év lefolyásáig összes járandóságai, minden viszontszolgáltatásra való kötelezettség nélkül megilletik, a b...i izr. hitközséget, — mint iskolafentartót — arra kötelezi, hogy a fenti értelmezés szerint F..... J..... tanítóval szemben fennálló kötelezettségét és pedig nem az ezen közig. bizottság által megjelölt időponttól, hanem a beszüntető határozatnak szóban levő tanítóval történt kézbesítése napjától számítandó egy évre szólólag haladéktalanul teljesítse.

A fentebb idézett közig. bizottsági határozatnak a jövőre szólólag megállapított járulék iránt rendelkező része jóváhagyatik.

Határozat.

A magas rendelet tudomásul vétetvén, ehhez képest a b...i izr. hitközség, mint iskolafentartó F..... J..... tanító javára ennek 1899. évi szeptember hó 1-étől számított egy évi összes járandóságában elmarasztalják és köteleztetik, hogy azt említett tanítónak ezen határozat vételéből számított 15 nap alatt nyugtatvány ellenében pontosan fizesse meg.

Minthogy pedig F..... J..... tanító f. évi március — június hónapokban az ujonnan megnyitott b...i izr. iskolában tanított, illetőleg a szóban levő iskolában a rendes iskoláztatást vezette, melyért őt a rendes díjazás megilleti, utasítatik a b...i izr. hitközség, mint iskolafentartó, hogy a fenti egy évi járandóságból álló végkielégítésén kívül F..... J..... tanítónak ugyancsak 15 nap alatt még 4 havi fizetést pontosan fizessen meg.

Amennyiben azonban a b...i izr. hitközség ezen szóban levő iskoláját a tankötelesek nagy számára és a tanügy érdekére való tekintetből a jövőre nézve fentartani óhajtaná, illetőleg a mult évben az iskola beszüntetésére vonatkozólag hozott határozatától elállani szándékoznék, úgy ez szabadságában áll, sőt azt ezen közig. bizottság a fentebbi szempontokból kívánatosnak jelzi, azonban kinyilatkoztatja ezen közig. bizottság, hogy azt az elől idézett magas rendelet értelmében csak az esetben engedélyezheti, ha F..... J..... tanítónak mult tanévi egész fizetését csonkítatlanul, nyugta ellenében a fent jelzett határidő alatt pontosan kiszolgáltatja.

Ezen határozat a d.....i felső járás főszolgabírájának is kiadatik oly utasítással, hogy a mennyiben a b...i izr. hitközség mint iskolafentartó fentebb részletezett fizetési kötelezettségének a kitűzött határidő alatt eleget nem tenne, illetőleg F..... J..... tanító ily irányban panaszszal élne, a hátralékos összeg erejéig a végrehajtást haladéktalanul foganatosítsa s a tanító járandóságát a leg rövidebb idő alatt hajtsa be és nyugta ellenében annak fizesse ki.

Miről a kir. tanfelügyelő a d.....i felső járás főszolgabirája, a b...i izr. hitközségi, a b...i izr. iskolaszék és F..... J..... b...i tanító és pedig ez utóbbiak a járási főszolgabírói hivatal útján jelen határozaton értesítetnek.

Kelt Nyiregyházán, Szabolcsvármegye közig. bizottságának az 1900. évi aug. hó 17 én tartott üléséből.

Báró Eötvös József összes munkáinak első végleges teljes kiadása.

Nem irok kritikát; mert ha birálatot tudnék irni, akkor azokat kritizálnám, a kik Báró Eötvös József műveit meg nem rendelik, meg nem veszik. Az „Izr. Tanügyi Értesítő“ tisztelt olvasói ismerik Eötvös művei teljes kiadásának eredetét:

„Báró Eötvös Lóránt és családja, mint Eötvös József irodalmi hagyatékának örököse, a nagy költő és hazafi műveinek tulajdonjogát örök időkre az *Eötvös-Alapra* ruházta, hogy kiadásuk jövedelme a *Tanítók Háza* fenntartására fordíttassék, melyben tanárok és tanítók szorgalmas fiai nyernek főiskolai tanulmányaik ideje alatt, Budapesten és Kolozsvárott, részben ingyenes ellátást. Így e kiadás nemcsak nagy fontosságú irodalmi tény, hanem egyszersmind kulturális és humanitárius esemény.“

És dacára e nagyfontosságú irodalmi ténynek, a kulturális és humanitárius eseménynek, nem látjuk az olvasóközönség nagyobb mértékű érdeklődését. Azt tudjuk, hogy az ország gazdasági helyzete ma nem kedvező. Ilyenkor áldozat a humanitárius és kulturális célok előmozdítása, no, hiszen mi áldozatot kívánunk a nagyközönségtől, a kinek érdekeit, mi tanító emberek a szűk gazdasági viszonyok között ép annyi erővel és odaadással szo'gáljuk, mint jó viszonyok között. A ki csak akkor ad kulturális és humanitárius intézményekre, mikor *fölöslege* van, az nem hoz áldozatot, az gögösen nyujt könyöradományt. A Szentírás az áldozatok módját az emberi természet isteni ismeretével megállapítván, föelvül tűzte ki: *ואם לא תשיג ידו — ואם דל הוא ואין ידו משנת.* mindenki „*vagyoni állapotához képest*“ hozza áldozatát. És az „Eötvös-Alap“ is szeme előtt tartotta az emberi természetet, sokféleképpen teszi lehetővé e műnek megszerzését. Készített füzetes kiadást és díszkötésű kiadást; megengedi, hogy az, ki *egyszerre* nem tudja, vagy nem akarja fizetni az egész összeget, fizetheti 10—10 forintos félévi részletekben; tehát az áldozatot *vagyoni állapotához képest* könnyen hozhatja meg mindenki.

Restelkedve ugyan, de mégis beleviszem soraimba a felekezeti szempontot is. Restelkedve azért, mert tudtommal éppen a mi felekezetünk, a zsidó felekezet az, a melyik kulturális és humanitárius célok előmozdításában nem áll mögötte bármely más felekezetnek; azt is tudom felekezetemről, hogy az irodalmat, a tudományt és művészetet pártolja; azon oldalukról is ismerem hitfeleimet, hogy a nemzeti erények ápolását óhajtják, elősegítik; mindezek után, ha mégis tény, hogy Eötvös műveire éppen a mi felekezetünk részéről oly kevesen fizettek elő, hogy alig tehető pár százalékra szemben a többi felekezetek előfizetőivel: akkor itt valami hiba, valami mulasztás történt, mely nem a felekezetben kereshető. Hihetetlen volna, hogy a magyar zsidók, kik polgári egyenjogosultságukat Báró Eötvös Józsefnek köszönik, éppen ő iránta lennének háládatlanok. Azért azt hiszem, hogy mulasztás történt az előfizetésre való felhívásban.

Azonban ezen a bajon könnyen segíthetünk, első sorban segíthetünk mi, tanító emberek, amennyiben mi minden hitközségi elöljárót, minden jobb-módu izraelitát figyelmeztetünk arra, hogy b. Eötvös művei kiadatnak, hogy

azokat minő föltételek mellett szerezhetik meg, hogy 5 kötet már meg is jelent és hogy valóságos קדוש השם azoknak minden zsidó iskola és hitközségi könyvtárba való megszerzése.

Hogy semmi akadály ne legyen, még azt is kiteszem, hogy a művek megrendelésében egyesületünk nagyon tisztelt elnöksége szívesen közre jár, (az ügy érdekében készségesen vállalkozunk rá. *Szerk.*) mert az „Eötvös Alap” kezelő és osztó bizottságában neki is van helye és szava.

Budapest.

Schön József.

Máh-nistánóh?

Liturgiánkban a kiskorú gyermeknek alig jutott szerepe. Mindössze két esetben akadunk a gyermek actív működésére, és pedig egyszer a zsinagógában, midőn Szimchász-Tóra napján együttesen, sőt némely helyen egyenként is járulnak a Tóra elé, míg máskor csak mint „máftir” szólítható a Tórához. A másik ugyan nem a zsinagógában, hanem a legfontosabb házi szertartásnál, a Szédernél fordul elő.

A Talmud első sorban a gyermekre bízza a Máh nistánóht. חכם בנו שאלו az okos fiu teszi fel a kérdést, ha nem okos, a felesége kérdez stb. (Peszáchim traktatusa 116. a.) Miután nálunk zsidóknál a gyermekek neveltetése és taníttatása vallásbeli parancsolat, a Tóra elég gyakran, a Talmud sokszor, nagyon sokszor szól azok módszeréről és eszközeiről. Manapság már köztudomásu, hogy a héber irodalomban a modern neveléstan elveit is megtaláljuk és ezért érdemes a „Máh-nistánóh” pedagógiai értékével foglalkozni.

A tanítás a szemléleten alapszik, mert ez a gyermekeket öntudatos megfigyelésre és a dolog iránti érdeklődésre serkenti. Mindezt a Talmud fentemlített helyen érvényre juttatja. מונו לו כום שני azaz: megtöltik neki (a családfőnek) a második serleget, hogy az eszes gyermek a szombat- és más ünnep előestéjén szokásos egyszerleges kidustól való eltérést rögtön észre vegye és ennek mindjárt kifejezést adjon. Világos, hogy ez volt a meghagyás intenciója, mert a 2. serleg kiürítése csak jóval ezután, azaz az elbeszélés végén következik és elég idő volna még a megtöltésre. Hasonlóan nyilatkozik Maimuni Misné Tórájában: וצריך לעשות שנוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו: Változás szükséges ezen éjjel, hogy a gyermekek ezt látva, kérdezzék: Máh-nistánóh? Hilchót Cháméc Umáczóh 7. fej. 3., továbbá Órách Chájim: Hilchót Peszách 573., 27.

Most áttérünk a szerkezetre és csodálkozunk, midőn látjuk, mily nagy érvényt szereztek itt is a módszertani elveknek. Látjuk, hogy mennyire bele tudták magukat képzelni a gyermek lelkébe és azért egészen az ő szája íze szerint beszéltek. Az egész kérdés 5 részből áll. Az első általános kérdés, mintegy bevezetésül és címül szolgál. Mintha a kérdező gyermek mondaná: „kérdezni akarok valamit.”

De miért mondatja el vele a Misna észrevételeit egyhuzamban? Nem helyesebb volna minden feltett kérdés után a felelet, úgy, hogy a Hággadá párbeszédet képezzen? Nem, pedagógiai szempontból nem! A gyermek ugyanis a sok feltűnő változás alatt nyerte a benyomásokat és ezeket rögtön kifejezésre akarja juttatni, nehogy az első felelet meghallgatása által a figyelme másfelé tereltessek.

A kérdések sorrendje elég világos és nem szorul külön magyarázatra.

Eperjes.

Habermann József.

TÁRCA.

Saragossai Purim.

Héber után.

Jeruzsálemben körülbelül 20 zsidó család lakik, kik a hagyomány szerint Saragossa városából származnak és kiknek elődeit a többi zsidókkal együtt az 1492. évben száműzték Spanyolországból. Ez a kis spanyol hitközség a rendes purimon kívül Sevat hó 17-én még egy úgynevezett saragossai purimot is ünnepel, mely szintén böjttel és „megillah“ olvasással van egybekötve. E különleges purimnak következő történet képezi alapját:

Saragossában az egész középkor folyamán nagy zsidó hitközség volt; vagy ötezer zsidó család lakott ott és a hagyomány szerint 12 zsinagóga, 12 rabbi és 24 rabbisági ülnök volt a községben. Ha a király a zsidónegyedet megtisztelte látogatásával, akkor a helyi szokás szerint a hitközség előljárósága kivonult eléje, a rabbik és ülnökök mindegyike pedig egy-egy tóratekerceset tartott a kezében, melyek drága, pompásan díszített szekrénykében voltak elhelyezve.

Egyszer a hitközség előljárósága azt a határozatot hozta, hogy az ilyen kivonulásnál a rabbik csak az üres szekrénykéket vigyék a király elé, mert a tórákat minduntalan az utcára vinni, nem illő dolog, és profanizálja tiszteletünk e szent tárgyát; az ilyen királyi látogatás t. i. többször fordult elő egy esztendőben. E határozat sok éven keresztül érvényben maradt és így szokássá is vált.

V. Alphons király uralkodása idejében, 1428-ban történt, midőn ez a zsidókat egy látogatása alkalmából a pompás és szives fogadtatásáért különösen megdicsérte, hogy egy Márkus nevű kikeresztelkedett zsidó besúgta a királynak, hogy a szekrénykék üresek és „a zsidók uralkodójukat még arra sem tartják érdemesnek“, hogy miatta a tóratekerceseket is kihordozzák. A király ennek hallatára nagyon megharagudott s kijelentette, hogy ha a vád igaznak bizonyul, akkor a zsidók ezért lakolni fognak. El is határozta, hogy másnap váratlanul meglátogatja a zsidónegyedet és a szekrénykéket kinyitattja.

Az éjjel a zsinagógiai szolgáknak rémes álmuk volt. Egy rettenetes alak jelent meg előttük, ki nagy fenyegetéssel rájuk parancsolt, hogy tüstént menjen mindegyik a maga templomába és ott a tóratekerceseket mind a maga szekrénykéjébe rakják be, álmukról azonban ne merjenek egy szót sem szólni. A templomszolgák eleget is tettek rögtön, még az éjjel az álomban hallott parancsnak és aztán haza mentek ismét és lefeküdtek.

Másnap a király csakugyan meglepte a zsidónegyedet; kíséretében a denunciáns Márkus és 300 felfegyverzett katona volt. A látogatás hírére a rabbik a templomba szaladtak, szokott módon elhozták a szekrénykéket és az egész hitközség kivonult az uralkodó elébe. De mily rémület fogta el őket, midőn a király látni kívánta a tórákat és megparancsolta, hogy a szekrénykéket nyissák ki. Halálrettegés között teljesítették a parancsot — és csodácsodája, minden szekrénykében benne volt a tóra. A félelmet most öröm váltotta fel, mert a király nagyon megdicsérte az egész hitközséget és három évre elengedte nekik az adót. A póruljárt feljelentőt pedig lefejeztette.

E csodás megmenekülés emlékét azután évről-évre purimmal ünnepezték meg a saragossai zsidók minden Sevat hó 17-én és utódaik máig is fenntartották e szokást. Vannak ehhez hasonló emléknapiak máshol is; a németországi zsidók, különösen a frankfurtiak, de a galíciai zsidók is tartanak ilyeneket, de csak böjttel; örömnapot — purimot — azonban a rendesen kívül nem ismernek ők sem.

Bucsú-Szt.-László.

Klein Mór.

SZEMLE.

a) Tanügyi mozgalmak.

+ **Továbbképzés.** A *budai Tanítóegylet* az elmúlt évben megnyerte *dr. Alexander Bernát* egy. tanárt néhány előadás megtartására. Igaz élvezettel hallgattuk volt a tudós professor gyönyörű lélektani előadásait s örülünk azon, hogy az elnökség a közgyűlés kifejezett óhajára megtudta nyerni a nagy paedagogust újabb előadások megtartására. Ez idén *dr. Alexander* a figyelemről és az emlékezetről fog beszélni. Csak azt az egyet óhajtanók, keressen az egyesület módot arra, hogy ezeket az előadásokat lejegyeztetvén, valamely paedagogiai lapban a vidéki kártyársaknak is hozzáférhetővé tegye.

× **Az ifjusági könyvtári szabályzatot** tárgyalja most a közoktatási tanács. Abban állapodott meg, hogy ismert írók és paedagógusokból álló állandó 7 tagú bizottság szervezését ajánlja a miniszternek, melynek feladata, figyelemmel kíséreni a hazafias és külföldi irodalmat és erről időről-időre a miniszternek jelentést kell tennie. Megállapodott a tanács ezenfelül abban is, hogy 100 kötetből álló alapjegyzéket készíttet, melyben a most meglevő legjobb ifjusági könyveink felvétessenek. Minden új munkáról, melynek kiadója a jegyzékbe felvételt kéri, a bizottság ítéletet mond.

⊙ **Szepesvármegyéből.** *Hajnóczy R. József* dr., kir. tanfelügyelő a következő javaslatot terjesztette a közig. bizottság elé: „Az iskolai felügyelésnek gyakovivá és behatóvá tétele végett szükséges volna a tanfelügyelőségnek korlátlan utazási hitelt nyitni a vallás- és közokt. miniszter szabályrendelete szerint, a tanfelügyelőséget felmenteni a nem tisztán népoktató jellegű közigazgatási munkák alól s elrendelni, hogy a kir. tanfelügyelő minden iskola vizsgálskor köteles a most használatban levő jegyzékek betöltése mellett, az illető intézetnek részletes törzskönyvét teljesen kiigazítani.“

b) Lapok.

× **A „Blätter für die Schulpraxis“** után írjuk meg a következő mintaleckét. (III—IV. o.)

A róka és a szöllő.

„Egyszer egy róka préda után járt és szőlőskertbe tévedt. A tőkékről hivogatóan csüngtek le az édes szőlőfürtök, melyek láttán nem volt nyugta a rókának. Türelmetlenül járt fel s alá és azon törte fejét, hogyan is keríthetne hatalmába egy édes fürtöt. De hiábavaló volt minden ravaszsága; oly magasan csüngtek a fürtök, hogy nem férközhetett hozzájuk. Az arra szálló madarak jót nevettek hasztalan erőlködésén. Látta ezt a róka és hogy a csufolódásnak elejét vegye, megvetően szólt fel a madarakhoz: „Nagyon savanyú a szöllő, nem kérek belőle, ez csak nektek való.“

Cél. Ma „A róka és a szöllő“ című mesét fogjuk olvasni.

Előkészítés. Ki látott már rókát? Bemutatás (képben vagy kitömve). Melyek a tulajdonságai? Mi jellemzi a rókát? (Ravasz.) Mivel él? (Egér, madártojás, nyul, őzike stb.) Ezek az állatok gyűlölik a rókát. De gyümölcsessel is táplálkozik; különösen a szöllőt kedveli. Hol nő a szöllő? (Szőlőskert, lugas, ház előtt.) Ha a tanulók még nem láttak szöllőtökét, a tanító képben, vagy természetben mutat be ilyet; emlékeztet a babra, komlóra s egyéb ily felfutó növényre.

Tárgyalás. A tanulók becsukják könyveiket. A tanító előolvassa a mesét; ez a mintaolvasás lassan, hangsúlylyal történjék, hogy a tanulók követhessék a gondolatmenetet, átértsék és átérezzék a mese tartalmát. Most felnyitják könyveiket. Utánolvasás. Mondatról-mondatra haladunk s megmagyarázzuk az egyes dolgokat. — *Préda*; miután járt a róka? — Szőlőskertbe *tévedt*, mit értesz ezen? Eltévedtél-e már te is? Mit jelent még ez a szó: *tévedt*. Miben tévedtél? — Mit jelent ez: *hivogatóan* csüngtek le a fürtök? Valóban hivogatták a rókát? — Hogyan mondod ezt másképen: *nem volt nyugta*? Miért nem volt nyugta? — Hát ezen mit értesz: *törte a fejét*. Mikor mondjuk azt, hogy valaki *a fejét töri*? Micsoda ravaszságokat találhatott ki a róka, hogy egy fürthöz jusson? Hozzáférhetett-e egyszer is? — Milyen volt hát minden erőlködése? (Hasztalan.) Miből gondolhatta a róka, hogy a madarak őt *csufolni* akarják? (Mert azok is gyűlölik őt és mert kárörvendően

nevettek rajta.) — *Megvetően*; a tanító is megvető hangon utánozza a róka szavait. Mit *vet meg* az ember? *Megvetette-e* a róka a szöllőt? Hát mire való volt az a megvető beszéde? (Hogy a madarak ne csufolhassák felsülését.)

Ezek után vagy 6—8-szor elolvastatjuk a mesét, még pedig előbb a jobban olvasókkal, majd a gyengébbekkel. Végül elmondattuk a mesét.

Megerősítés, kapcsolat. Ki tud még más mesét a rókáról? (A róka és a holló; a farkas és a róka; a róka és a nyulak stb.) Milyenek ismertétek meg a rókát ezen mesékben? Mit mondott a róka, mikor a szöllősből távozott? Miért mondta ezt? Jó mentség volt-e ez? Milyenek mutatkozott ezúttal is? (Ravasznak.) Milyenek mutatkozott, a mikor nem beszélt őszintén? (Hamis, képmutató, hazug.)

Alkalmazás. Példák a gyermekek életéből. Egy fiu vonakodik a társával birokra kelni, mondván, „hosszad se nyulok, mert mocskos vagy!” — Egy rossz leány, kivel társai nem akarnak játszani, így menté magát: nem is játszánám veletek, ti nagyon kicsinyek vagytok. — A ravaszság még megbocsátható, de az igaztalan, hamis beszéd bűn.

Nyelvi szempont. a) Emlékezetből való elmondás; b) elmondás a jelen és a jövő időben; elmondása úgy, hogy két róka szerepeljen; mondjátok el úgy, mintha a róka maga beszélné el az esetet; c) az olvasmány lemásolandó; a megmagyarázott kifejezések aláhuzandók, majd kiirandók s más szóval helyettesítendőek: kiirandók az igék főnévi igenévi alakjukban; a többesszámú szók az egyesszámban irandók le; a ragozott, képzett szóknak a tőszava irandó ki; kiirandók azok a szók, melyekben hosszú mássalhangzó van; az összekötött szók részeikre bontandók. Az összetett mondatok egyes mondatokra bontandók. Elmondás egyszerű bővített mondatokban.

Utánzás. A macska és a pecsenye.

= **Ref. Tanítók Lapja a valláserkölcsei oktatásról** ír. A szociális nevelés-ügy erkölcsi oldala nem abban áll, hogy közös erkölcsi igazságokat adjunk a népnek, hanem abban, hogy közös erkölcsi tudatot gyökereztesünk meg az egész nép lelkében. Ez a közös érzület adja meg a cselekvés igazi irányát. A vallás gyöngülése is csak arra vezethető vissza, hogy a társasági élet málladozik, nem pedig megfordítva. Az erkölcsi belátást nem a tanítás adja, hanem az élet tapasztalata.

c) Könyvek.

☞ **Az írásbeli dolgozatok psychológiája.** Irta: *dr. Weszely Ödön.* A szerző a legújabb psychologiai kutatások és paedagogiai kísérletek eredményeit felhasználva, azt az érdekes kérdést vizsgálja: mi történik az emberi lélekben, mikor valaki fogalmaz, szónokol, vagy bármiféle más írásbeli munkát végez? Igyekszik föl kutatni azon tényezőket, a melyek a helyesírás és fogalmazás megtanulását előmozdítják. Vizsgálja először is az iskolai dolgozatok paedagogiai értékét. Itt nem azt tartja fontosnak, hogy a tanulók bizonyos időben a megszabott számú dolgozatokat irjanak, hanem azt, hogy azok módszeresen irassanak. Egyáltalán nem a megírt dolgozatot tartja eredménynek, hanem azt a psychikai munkát, melyet a tanuló a megírás alkalmával végez. Szól azután a helyesírás megtanulásának módjáról. Ennek psychologiai alapja az, hogy a szó-képzet négyféle részletképzetből alakul meg: hangképzetből, a beszédszervek mozgásának képzetéből, az írásjegyek képzetéből s végül a jegy leírására szolgáló mozgások képzetéből. Mind a négy szükséges a helyesíráshoz s egyik a másikat támogatja. E szerint a négyféle részletképzet megerősítésén kell a helyesírás tanítás alkalmával fáradozni. Erre alapítja a helyesírás módszeres kezelését. Vizsgálja azután a fogalmazás psychológiáját. A gyermek nyelvi fejlődése alapján megállapítja, hogyan fejlődik a stilizálás művészete. Számos érdekes példával magyarázza a művészet különböző fokozatát különböző egyéneknél és nemzeteknél. E fejlődés megfigyelésére alapítja a fogalmazás tanításának módszerét. E szerint az írás művészetének egész elméletét adja e kis könyv, a melynek végén a szerző a nevezetesebb külföldi kísérleteket, valamint saját, igen érdekes kísérleteinek eredményeit közli. Végül irodalmi tájékozást nyújt a kérdésről. A munka Budapesten, Lampel R. (Wodianer F. és fiai) könyvkereskedésében jelent meg, s ára 80 fillér.

× **Néhány szó a ruthén kérdéshez!** Irta Kuthi Zsigmond. Derék kartársunk e kis füzetében (20 fil.) alapos tanultsággal szól a kérdéshez. Bebizonyítja, hogy a kormány actiója mit se lendített az ügyön. Majd megmondja a segítség módját: Állandó munkát kell adni a ruthén népnek! Háziipari cikkek készíttessünk vele, amelyeket gyárilag nem üznek. A foglalkozás kiterjedhet: Vesszőfonásból készült cikkekre; faipari készítményekre; textil-, üveg- és agyagiparra. Állattenyésztésre. Tejgazdaság.

EGYESÜLETI ÉLET.

Levelezés.

Az Országos Izr. Tanítóegyesület tekintetes Elnökségének
Budapesten.

Elszorúl a szívem, mikor azt látom évi kimutatásunkból, hogy Magyarország 556 anyahitközsége közül csak 26, és számos nőegylete közül csak 9 akad olyan, melynek *tudomása* van arról, hogy van „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“-ünk. Hangsúlyozom a „tudomása“ kifejezést, mert egy pillanatig se kétkedem, hogy mindama hitközségek, melyeknek iskolájuk s akár egy, akár több tanítójuk van, szívesen, örömmel szavaznák meg az évi 10 korona pártoló-tagsági díjat egyesületünk részére, ha erre gyermekeik tanítója őket felkérné. Évi 10 korona csekélyke összeg még a fiókhitközségek költségvetésében se! . . . Nyíltan kimondom: a zsidó tanítók nem eléggé megróható nembánomsága az oka annak, hogy a hitközségek olyan elenyésző kis számmal szerepelnek pártoló tagjaink névsorában!

Kérve kérem tehát kedves kartársaimat, ne tekintsék ezt a kérdést olyan-
nak, amelyen csak úgy átsiklik az ember.

Gondolják meg, hány olyan teljesíthetetlennek látszó feladat válnék egyesületünkben teljesíthetővé, ha minden hitközség, melynek iskolája, tanítója van, ezt a csekély áldozatot meghozná. Tessék megpróbálni, de minél előbb! Bizonyos vagyok benne, hogy próbájuk sikerülni fog; 5300 koronával növekednék egyesületünk évi bevétele!

De még az igen tisztelt elnökséghez is volna néhány kérő szavam. Indítványozom, hogy kérje fel körlevélben mindazon hitközségeket, izr. nőegyleteket, melyek ezideig nincsenek pártoló tagjaink sorában. A körlevél elküldésével egyidejűleg pedig értesítse a tanítókat is eljárása felől. Meg vagyok győződve, hogy ilyen mód mellett sikerrel fog járni fáradozásunk. Hiszen egyéb se kell ehhez, mint egy parányi buzgóság és egy kis lelkesedés a közös ügyért!

Orosháza.

Bérczi Fülöp.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tek. Elnökségének.

Örömmel értesítem a tek. Elnökséget, hogy a helybeli izr. nőegylet f. hó 9-én tartott választmányi ülésén megkeresésem folytán jegyzőkönyvileg elhatározta, hogy 1902. jan. 1-től kezdődőleg az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ pártoló tagjai sorába lép és az ez évre járó tagsági díjat mielőbb folyósítani fogja.

Nagyszombat.

Koppel Jozefine,
egyesületi elnök.

Neuberger Lipót,
egyes. titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvétetett az „Orsz. Izr. Tanítóegyesület“ elnökségéhez érkezett magyar nyelv-tani pályamunkáknak a bíráló bizottságnak 1902. évi március hó 4-én Ózer Zsigmond lakásán történt átadásáról.

Jelen voltak: Kornfeld Gyula, egyes. elnök, Hajnal Jakab, egyes. titkár, Ózer Zsigmond, Schichtancz Ármin és dr. Braun Salamon bíráló bizottsági tagok.

Elnök bemutatja az „Izr. Tanügyi Értesítő“ 1901. évi novemberi számában közzétett pályázati felhívásra beérkezett 5 pályamunkát.

A bizottság konstatálja, hogy az 5 csomag fölbontatlan, mire a borítékokat felnyitja és megsemmisíti a nélkül, hogy a feladási helyekről tudomást szerzett volna.

Az 5 pályamunka, valamint az azokhoz csatolt zárt levélkéik a következő jeligékkel vannak ellátva:

1. „Docendo discimus.“
2. „Munkásság az élet sója.“
3. „Nyelv nélkül nincs gondolkozás.“
4. „Élni fog nyelvében még soká e nemzet.“

5. Az ötödik csomag nem tartalmazott külön pályamunkát, hanem mint kiegészítő rész küldetett be azon pályamunkához, mely „Élni fog nyelvében még soká e nemzet“ jeligével volt ellátva.

A bizottság konstatálja, hogy négy pályamunkát vett át és az azokhoz tartozó zárt jeligés levélkéket egy külön borítékba helyezi, a melyet hármassal pecsétel és pedig az egyesület hivatalos pecsétjével, Ózer Zsigmond és Kornfeld Gyula magánpecsétjeivel a bizottság jelenlétében lepecsételt. A bizottság e borítékot az egyesület titkárának adja át, hogy azt a levéltárban elhelyezze és őrizze.

Ezután a bíráló bizottság elnökéül Ózer Zsigmondot, előadójául dr. Braun Salamont választja meg, mire a tanácskozás véget ért.

Hitelesítik:

Jegyzette:	<i>Kornfeld Gyula,</i>	<i>Ózer Zsigmond</i>
<i>Hajnal Jakab.</i>	egyes. elnök.	biz. elnök.
egyes. titkár.	<i>Braun Salamon,</i>	<i>Schichtancz Ármin,</i>
	biz. előadó.	biz. tag.

Folyó évi március havában tagsági díjat fizettek:

A) Pártoló tagok:

Izr. hitközség, Komárom	kor. 10.—
Dr. Munkácsi Bernát, Budapest	10.—

B) Rendes tagok:

	Hátr. kor.	f. é. kor.		Hátr. kor.	f. é. kor.
Bleier Jakab, Rác-almás	—.—	8.—	Székely Adolf, Eperjes	12.—	—.—
Friedländer József, Búj ...	—.—	8.—	Schwarcz Márkus, Bonyhád ...	8.—	—.—
Kanitz Zsigmond, Bpest... ..	—.—	8.—	Vajda Ignác, Bpest... ..	4.—	—.—
Kolozsvári Izsó, Vágújhely	8.—	—.—	Voglhut Dávid, L.-Szt.-Miklós	—.—	8.—
Singer Henrik, Bpest	20.—	—.—	Weisz Lipót, Miskolcz	—.—	8.—

Adományok :

	kor.
Néhai vásárhelyi Wodianer Fülöp hagyatékából ...	400.—
A salgótarjáni izr. isk. perselygyűjtése ...	10.60
Gipsz H., Pöstyén, a héber-alap könyveladásából ...	14.36
Vécsei J. Kálmán ...	20.—

Gyűjtés az árva-alapra :

	kor.
Izr. nőegyesület, Igló, egy táncestély jövedelméből ...	20.—
Klingenberg J, Pécs ...	1.50
Rosenstein Samu, Siklós ...	3.60
Sasvári Béla, Pécs ...	2.—

Bárca-gyűjtés :

Hoch József, Pécs ...	4.60
-----------------------	------

A rendes tagok második pótkimutatása. 1. Brenner Henrik, Nyitra. 2. Buxbaum Jakab, Kismárton. 3. Scheer Áron, Kis-Kőrös. 4. Szirtes Miksa, Beodra.

Budapesten, 1902. március hó 25-én.

Győri Adolf
pénztáros.

Widder Ede.

1821. május 15. — 1902. márc. 10.

Widder Ede, a tatai izr. iskola nyugalmazott igazgató-tanítója folyó hó 10-én jobblétre szenderült. Mindinkább fogynak a hazai zsidótanítói kar ama tiszteletre méltó alakjai, kik a héber tudomány emlőin fölnevelkedtek, önképzés útján a legszélesebb tudást szerezték meg. De soraikban alig volt valaki, ki e tekintetben Widder Edét fölülmúlta volna. Nem sokan ismerték, mert egész életében irtózott a szerepléstől; de a kik vele érintkeztek, bámulói voltak nagy, alapos tudásának. A magyar és német nyelven kívül alaposan értette a hébert, melynek mindenkor ideje nagy részét szentelte.

A tatai izr. népiskolánál kezdte nyilvános tanítói működését. Negyven éven át sok ezer tanuló élvezte tanítását.

A magyarságnak mindig lelkes harcosa volt, a miért is a Bach-korszakban sokszor meggyült a baja a felettes hatósággal. Negyvenéves tanítói jubileumát tizenkét évvel ezelőtt ülte meg nagy fényvel a tanítói világ és Tata városa.

Mint tanító és mint ember a legritkább jellemek közé tartozott. Nagy népszerűségnek örvendett. De nem annak a népszerűségnek, a mit profan értelemben népszerűségnek neveznek, amit az öndicséret, a feltűnni vágyás és a nagyhangu, de eredmény nélküli, csak külsőségekben nyilatkozó szereplés teremt; hanem annak a népszerűségnek, amit a kötelességtudás, a lelkiismeretes munkásság, a szelíd lelkület, a lelki jóságban gyökeredző sima, megnyerő modor és az önzetlen emberszeretet és lelkesedés ad meg a tanítónak.

Temetése f. március hó 12-én ment végbe. A végtisztességen jelen volt a hitk. előjárósága és iskolaszéke teljes számban, továbbá a város színe-java, apraja nagyja, kik a város „Widder bácsiját“ az örök nyugalom helyére kísérték. Részvétüket tolmácsolták: Léderer Ábrahám, az elhunyt volt tanító-társa, Klingenberg Jakab, Dr. Klein Fülöp, Kohn Mór, az elhunyt volt tanító-

ványai; az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület“ elnöksége, a „győri fiók-kör“; a győri és pécsi izr. népiskolák tantestületei.

Bucsúztatót mondott főtisztelendő Handler Márk rabbi, Poszel Samu volt tanítványai és csekélységem a tanító-testület nevében.

Nyugodjék békében!

Tatán.

Vilhelm József.
igazgató.

Könyvismertetés.

Ifjusági könyvtárak és ifjusági olvasmányok a nevelés szolgálatában. Irta Dr. Neményi Imre. 346 l. Budapest, Lampel R. (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára 6 korona.

Széleskörű, a modern paedagogiai irodalom egész körére kiterjedő tanulmány és sok évi fáradozás eredménye az előttünk fekvő mű, melylyel a tudós szerző paedagogiai irodalmunkat gazdagította. Nemcsak teljes, a kérdés minden részletére kiterjeszkedő és kimerítő tájékoztatást nyerhetünk e munkából, hanem benne a nevelésügy iránti oly buzgó szeretet és a nevelésügy munkásainak oly megbecsülése nyilvánul, mely tekintve, hogy a tudós szerző hazánk közoktatásának vezetésében előkelő állást foglal el, jóleső érzést fog kelteni a tanítóság minden körében.

Minden emberi alkotás tökéletlen és magában hordja a romlás csiráit. A könyvnyomtatás, az emberi művelődés e leghatalmasabb úttörője, melynek áldását emberi elme átgondolni nem képes, a mi századunkban kezdi mutatni árnyoldalait. A népiskola, ha jól teljesíti feladatát, nemcsak írni-olvasni tanítja a gyermeket, hanem meg is kedvelteti vele az olvasást, de azután 12 éves korában irányítás, vezetés nélkül átadja őt a betűk, a könyvek áradatának. Ez a végtelen irodalom, mint valami tenger, magával ragadja a védtelen, ellenállásra képtelen gyermek lelkét és viszi, viszi Isten tudja, hogy hová. Könyv és ujság oly olcsó, hogy ma már mindenki olvas, de hogyan és mit? A felületes sok olvasás egyik átka a mi korunknak, felületessé, dologkerülővé és élvhajhászóvá teszi az ifjúságot, lelketlen üzerek és nép-ámítók pedig nagy mennyiségekben terjedő irataik által megmételtyezik a nép lelkét. Nincs más mód segíteni e bajokon, mintha mi magunk adunk tápot az egyszer felkeltett olvasási váagnak úgy, hogy az iskolai nevelést folytatjuk nép- és ifjusági könyvtárak felállítása által és ezáltal az iskolai időn túl is iparkodunk a nép lelkére hatni.

A tudós szerző könyvének I. fejezetében részletesen elmondja az ifjusági könyvtárak fejlődésének történetét. Elmondja, mi történt e téren nálunk és részletesen referál a külföldi mozgalmakról, sokszor személyes tapasztalás, utazásain szerzett tapasztalatai alapján. Németországban a tanítóság az állami beavatkozástól egészen függetlenül, maga vette kezébe az ügy elintézését. Helyi és országos tanító-egyesületek buzgón összeállítják az ajánlható könyvek jegyzékét, sőt külön folyóiratot is „Jugendwarte“ adnak ki e célra. A nagy napilapok karácsonykor szívesen közlik az egész jegyzéket és Berlinben egy évben 120,000 példányban osztották ki a jegyzéket a gyermekek között.

A praktikus angol nép, mihelyt belátja egy intézmény szükséges voltát, azonnal előteremti a megvalósításhoz szükséges összegeket. London évenként 1 millió, Manchester $\frac{1}{2}$ millió koronát költ e célra. Minden népkönyvtárnak van ifjusági szakosztálya is, még pedig kétféle: iskolás gyermekek részére és az iskolázás korán túl lévő ifjuság részére. Manchesterben csupán az ifjuság évenként $\frac{1}{2}$ millió könyvet olvas, az összes kölcsönzések száma 6 millióra rúg és évenként csak 19 kötet kallódik el. Az angolok valóságos raffineriával eszeltek ki módokat, hogy tegyék a könyvtárakat minél hozzá-

férhetőbbekké. Mindenféle városrészben helyeztek el expositurákat, hogy a munkásember útközben hazamenet, idővesztés nélkül haza vihesse könyvét, sőt arra nézve is történtek kísérletek, hogy a könyvek csekély díjért házhoz szállíttassanak.

Ha az ember estendén végig megy egy londoni népkönyvtár helyiségén — írja Dr. Neményi — igen érdekes és tanulságos kép tárul a szemé elé. Külön termek állanak rendelkezésre a hirlapokat és szakfolyóiratokat olvasó közönségnek és a könyvolvasóknak is külön, egészen máskép berendezett termeik vannak. Más termekben olvasnak az iskolázás korán túl levő iparos és kereskedő ifjak, másokban az iskolás gyermekek. A termekben templomi csend uralkodik, senki sem zavarja a másikat.

Meglepő látvány, mikor a gyermekek, tanítói tekintély és szigor nélkül olyan komoly arccal ülnek könyveik előtt, mint valami államférfiak. Látszik, hogy vérükben van a rendszeretet és dolgukat komolyan veszik. Akárhány az édesapjával jön ide és míg ez más teremben van elfoglalva, addig ő itt kedvére olvasgat. Óriási hatással van az ily gyermekekre a felnőttek példája és nem csoda, ha az ilyen ifjuság képes az önképzésre.

Elragadtatással rajzolja a skandináv országok, Dánia, Norvégia, Svéd- és Finnország magas népműveltségét. Úgy a mint nálunk minden legkisebb faluban találhatunk korcsmát, oly feltétlen bizonyossággal akadhatunk ott nép- és ifjusági könyvtárakra, melyek többnyire angol minta szerint vannak berendezve.

Szerző említi, hogy egy zimankós decemberi estén, 6 és 9 óra között Helsingforsban 2 ilyen könyvtárat látogatott meg. A könyvtárnak egyik tágas, magas, meleg és jól világított termében gyönyörűség volt látni a különböző nagyságu 8—14 éves apró népet olvasmányaiba merülve. Nagyrészt olyan gyermekek, kiknek szülei késő estig munkával vannak elfoglalva, őket pedig délután 4—5 kor bocsátják el az iskolából, honnan egyenesen ide jönnek, olvasnak vagy leckéiket tanulják, míg a falon függő óra nem mutatja azt az időt, mikor már haza mehetnek, mert szülőiket már otthon találják. Tanítójuk által kiállított igazolvány alapján, otthoni használatra is kölcsön kaphatnak könyveket.

Lapunk szük kerete nem engedi azonban, hogy részletesen kiterjeszkedjem a könyv tartalmára. A további fejezetek címe: III. Az ifjusági olvasmány fontosságáról paedagogiai és sociálpolitikai nézőpontból. IV. Az ifjusági olvasmány megválasztása pszichologiai és általános nevelési nézőpontból. V. Mikor olvassanak gyermekeink. VI. Hogyan olvassanak gyermekeink. VII. A képes könyvek és az illusztrált könyvek. VIII. Az ifjusági könyvtárak kezelése.

Szerző elítéli a csak mulattatni kívánó, felületes olvasásra csábító, u. n. ifjusági regényeket, melyeknek typusa a Hoffmann Ferenc-féle elbeszélések. Olyan könyv, melyet nem érdemes ismételtén olvasni, az egyszeri olvasást sem érdemli meg. Az ifjusági irodalom ne legyen a nemzeti irodalom mögött álló másodrendű, csak épen a gyermeknek elég jó irodalom; a gyermeknek a legjobb nyújtandó.

De e jelszó ne legyen üres beszéd; a mely könyv a legmagasabb irodalmi kritikát ki nem állja, a mely nem jelenti nemzeti irodalmunk igazi gazdagodását, az nem való a gyermeknek sem. De nem csak az fontos, hogy mit olvassanak a gyermekek, hanem mit s mikor? Az olvasmánynak alkalmazkodni kell a gyermek ismeretköréhez, azért minden osztály számára meg kell állapítani az olvasmányok körét; az osztály tananyaga és az olvasmány között a legszorosabb kapcsolat legyen. A házi olvasmány mintegy az iskolai tanulmánynak önkénytes, szabad és bőséges kiegészítője legyen. Az iskolában csak egynehány kiváló mesét és mondát tárgyalunk, de ez képesíti a gyermeket az egész mese- és mondavilág megértésére, az iskolában egy

Shakespeare-darabot olvasunk, de kívánatos és képes az ifjú, hogy ez alapon a többit is olvassa és megértse.

De természetes, hogy az iskola kell, hogy ellenőrizze, számon kérje a gyermekek olvasmányait. Csak így tanulják meg az alapos olvasást. Többet ér, keveset jól olvasni, mint sokat felületesen.

Szóvá kell tenni a tanulók magánolvasmányait, buzdítani kell, hogy készítsenek maguknak jegyzeteket, kivonatokat, irjanak ki szép helyeket. Az írásbeli feladatok adásánál használjuk fel a gyermekek magánolvasmányait. Legcélszerűbb ott, hol több tanító van, ha mindegyik maga kezeli osztálya könyvtárát és mindinkább lábra kap az a vélemény, hogy a könyvtárban ugyanazon könyv sok példányban legyen meg, mert igazi sikerrel csak úgy kormányozható a gyermekek magánolvasmánya, ha lehetőleg az egész osztály ugyanazt olvassa.

Igen tanulságos a képeskönyvek és illusztrációkról szóló fejezet. Sokkal több van benne, mint a mennyit címe elárul, — mit különben az egész munkáról is állíthatni, — mert benne szerző az ifjuság művészi nevelésének egész programját adja. Érdekesen van ismertetve a „Hamburgischer Lehrervereinigung für die Pflege künstlerischer Bildung“ érdekes és üdvös működése. Nagy fontosságú az ifjúsági iratok külső formája, nemcsak nyomása, melynek egészségi szempontból kifogástalannak kell lennie, hanem kötése is. A művészek ne tartsák kicsinylendő feladatnak izléses, egyszerű, de csinos és a nemzeti motívumokat felhasználó kötési táblákat tervezni. Még fontosabb, hogy a szövegnélküli képeskönyvek és illusztrációk első rangú művészi termékek legyenek. Ha a művészek nálunk is úgy, mint pl. Angliában Walter Crane, az ifjuság szolgálatában állanak, akkor nálunk is nemes izléssel bíró, a művészetet kellően megbecsülő és érte lelkesülő nemzedék fog felnővekedni.

Rövid ismertetésem azonban távolról sem nyújthat fogalmat a könyv gazdag tartalmáról, de kívánatos volna, hogy e nagyfontosságú, bő ismereteket nyújtó munka minél több olvasó kezébe jutna, ezért is minden iskolai könyvtárnak legmelegebben ajánlható annak beszerzése. Helyi és vidéki tanító-egyesületek számára pedig alig képzelhetek szebb feladatot, mint a benne kifejezett eszmék tárgyalását és terjesztését. Minden paedagogiai törekvés, mely a nevelés és tanügy emelését célozza, természetesen legemeli a tanügy munkásainak megbecsülését és tekintélyét is. Ily szempontból is remélem, hogy a tudós szerző munkája, hazánk tanítóságára nézve is meghozza áldásos gyümölcseit.

Dr. Málnai Mihály.

Hirek iskoláink életéből.

L.-Szt.-Miklós. A közoktatásügyi m. kir. minister úr Liptóvármegye királyi tanfelügyelőjének ajánlatára Fischer Lipót tagtársunkat a l.-szt.-miklósi izraelita iskola derék igazgató-tanítóját, a magyar nyelv sikeres tanításáért 100 koronával jutalmazta. Érdemes munkássága révén már rég megillette volna derék tagtársunkat e kitüntetés. Működése régebbi helyén is, Luki községben a morva határon, bámulatos eredményeket ért el a magyar nyelv tanítása terén. Örömmel üdvözljük kitüntetett tagtársunkat, kit áldásos társadalmi működése is igazi népnevelővé avatott.

Besztercebánya. Március hó 22 én a besztercebányai izraelita népiskola nagytermében műkedvelői előadással egybekötött zartkörű táncmulatságot tartottak az izraelita népiskola szegény tanulóinak felruházására és részben egyesületünk árvaalapja javára. A program ének- és zeneszámokból és két egyfelvonásos vigjátékból állott. Az estély fényesen sikerült.

Nyugdíjazás. Bonyhádi Miksa tagtársunk, ki már 28 év óta működik Szempczen, nyugdíjaztatását kérvényezte. A magánjellegű iskolát fentartó társulat ez alkalomból sikeres működéséért és mindenkor tanusított lelkes buzgalmaért elismerését fejezte ki és ennek külső jeléül kötelezte magát neki 10 éven át 100—100 korona nyugdíjpótlékot fizetni. Derék tagtársunknak kívánjuk, hogy jól megérdemelt nyugalmát még ennél sokkal tovább is élvezhesse gondtalanul.

VEGYESEK.

Pártoló tagok. Egyesületünk anyagi terhei a segélyezéseknek magunkra vállalt új fajtái által az utolsó években mindinkább érezhetően megnagyobbodtak, de gyarapította e terheket az utolsó esztendőben mutatkozott fokozódó szükség is. És mi tudjuk és látjuk csak itt a központban igazán, hogy még mennyi tenni, mennyi segíteni való volna, ha egyesületünk korlátolt anyagi ereje meg nem bénítana bennünket. Mert jövedelmeink a fokozódó szükséggel korántsem tartottak lépést. Könyveink jövedelmezőségétől és lassan szaporodó tőkénk kamatjaitól eltekintve, majdnem minden jövedelmi forrásunk stagnál, némelyik pedig — úgy látszik — mintha kiapadóban volna. A központ az utolsó időben egy ilyen hanyatló jövedelmi forrással, a pártoló tagsági díjakkal foglalkozott behatóan és ez irányban kíván jól megfontolt, kellőképen előkészített és helyesen keresztülvitt mozgalmat indítani. Egyesületünknek a múltban tetemes jövedelme volt a pártoló tagsági díjából. De erkölcsi súlyunkat is emelték azok a tekintélyes, előkelő férfiak, kik pártoló tagjaink voltak. Az idők folyamán azonban ezek száma mindinkább kevesebb lett. Elhalálozások, változott életviszonyok, vagy talán más okokból pártoló tagjaink száma mind egyre fogyott és újak nem léptek helyébe. De hitközségeinket, az azokban működő humanitárius felekezeti egyesületeket sem sikerült — elenyésző kivétellel — pártoló tagokul megnyerni, a mi nemcsak az anyagiak miatt sajnálatraméltó, hanem ezek belépése, ily módon kimutatott hozzájárulása egyesületünk számára erkölcsi erősülést jelentett volna. Ezért kíván a központi vezetőség pártoló tagok szerzése ügyében mozgalmat indítani, melynek sikere azonban — jól tudjuk ezt — csupán csak tagtársaink nemes buzgalmatól, lelkes közreműködésétől függ. A fentjelzett okokat felsorolva, kérő szóval fordulunk tehát hozzátok, kedves kartársaink, kik egyesületünknek mindenkor áldozatkész hivei, ügyeinek lelkes apostolai voltatok, legyetek ezuttal ismét szokott buzgalmatokkal segítségünkre, hogy egyesületünknek új, tekintélyes, befolyásos barátokat, jótékony céljaink intenzív teljesítésére pedig újabb jövedelmi forrást szerezzünk. Lelkes szózáttal, egyesületünk harmincöt éves történetének leírásával és munkásságunk és céljaink ismertetésével kívánunk a nagyközönséghez fordulni, első sorban hazánk izraelita hitközségeihez, azoknak humanitárius felekezeti egyesületeihez, befolyásos hitfeleinkhez és hitközségeink tekintélyes tagjaihoz. Mindenek előtt arra számítunk tehát, hogy *címekkel, neveikkel* fogtok nekünk szolgálni, a hová felszólításunkat, kérő szavunkat intézhetjük, hiszen ti ismeritek legjobban hitközségeink viszonyait és ti tudjátok leginkább, hol kopogtathatunk be sikerre való kilátással. Számítunk buzgóságtokra, bízunk közreműködésükben és meg vagyunk győződve, hogy a siker ezuttal is fáradozásunk gyümölcse leszen.

Kitüntetés. Ő felsége *Gräff Nikász* Bács Bodrog vármegye és Zombor szabad királyi város tanfelügyelőjének, a tanügy terén szerzett érdemei elismeréséül a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta. Érdemes, hosszú munkásság jutalma e királyi kitüntetés, mely nagy örömmel tölti el e nagy megye minden tanítóját és a kitüntetettnek számtalan tisztelőjét. Sikeres munkásságának legjobb bizonyossága Bács-Bodrog megye virágzó tanügye és

a magyarosodás előrchaladása a nemzetiségi vidékeken. A kitüntetett közszeretnek örvend megyéjében, mert pártatlan, igazságos eljárása, erélyessége az iskolák fejlesztése ügyében, tettekre kész, barátságos pártfogása a tanítókkal szemben mindenhol csak tiszteletet szerzett neki. Egyesületünk igaz szívből üdvözli kitüntetésé alkalmából a tanfelügyelői kar e derék, érdemes tagját és köszönettel emlékszik meg ama jóakaratról, melylyel megyéje zsidó iskolái és tanítói iránt mindenkor viseltetett.

Gyászhir. *Schön* Kálmán, a görbő-pincehelyi hitközségnek majdnem félszázad óta derék jámbor és tisztelt tagja febr. hó 25-én jobblétre szenderült. Temetésén, mely nagy részvét mellett ment végbe, az elhunytnak unokaöccse, *Löwy* Ignác, sárbogárdi rabbi mondott szivreható bucsuztatót. A boldogultban *Szép* Lipót tagtársunk, a veszprémi izr. iskola tanítója, édes atyját gyászolja.

Eljegyzések. *Szép* Lipót veszprémi tagtársunk nevelt leányát, Eisler Emilia kisasszonyt eljegyezte Pick Béla szegzárdi kereskedő, a Pécsi Napló munkatársa. — *Kohn Géza* könyvkereskedő, Kohn Bernát zimonyi tagtársunk fia jegyet váltott Weisz Elza kisasszonnyal, Weisz Gusztáv szombathelyi fakereskedő, leányával. — A jegyeseket és szüleiket szívből üdvözöljük.

A Triesti Általános Biztosító Társaság

(Assicurazioni Generali.)

f. é. március hó 20-án tartott 70-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1901. évi mérlegek.

Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1901. december 31-én érvényben volt életbiztosítási tőkeösszegek 571,267.823 korona és 19 fillért tettek ki, és az év folyamán bevett díjak 25,601.529 korona 89 fillérre rugtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 12,664.410 korona 50 fillérrel 147,165.146 korona 89 fillérre emelkedett.

A tűz-biztosítási ágban a díjbevétel 11,890.311.770 korona biztosítási összeg után 19,179 387 korona 41 fillér volt, miből 8.453.497 korona 20 fillér viszont-biztosításra fordított, úgy, hogy a tiszta díjbevétel 10,725.890 korona 21 fillérre rugott, mely összegből 7,267.495 korona 05 fillér mint díjtartalék minden tehertől menten jövő évre vitetett át; a díjtartalék tehát a tiszta díjbevétel 67.76%-át teszi ki. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 80,231.416 korona 02 fillér.

A szállítmánybiztosítási ágban a díjbevétel kitett 4,937.050 korona 12 fillért, mely a viszontbiztosítások levonása után 2,197.096 korona 58 fillérre rugott.

A betöréssel szembeni biztosítási ágban a díjbevétel 317,084 korona 80 fillért tett ki.

Károkért a társaság 1901-ben 27,945 234 korona 91 fillért folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket, a társaság alapítása óta károk fejében 716,540.625 kor. és 97 fillérnyi igen tekintélyes összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési összegből hazánkra 133,470.273 korona 85 fillér esik, mely összeget a társaság 192845 káresetben fizette ki.

A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 16,022.487 korona 99 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabály szerinti nyereségtartalék, mely 5,250.000 koronát tesz ki, az értékpapírok árfolyam-ingadozására alakított tartalék, mely a 3,379.624 korona 17 fillér külön tartalék, úgyszintén az évi nyereségből kihasított 350.000 korona, 10,402.487 korona 99 fillérre emeltetett fel; továbbá felemlítendő még a 160 000 koronára rugó kétes követelések tartaléka. Ezeken kívül fennáll még egy 560.000 koronát kitevő külön alap, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztosítási osztályban a kamatláb esetleges csökkenését kiegyenlítse.

A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangu értékekben vannak elhelyezve, az idei átutalások folytán 173,458.451 korona 60 fillérről 190,319.427 korona 11 fillérre emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve:

1. Ingatlanok és jelzálog követelések	31,870.290	korona	66	fillér
2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök	17,799.821	„	32	„
3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök	2,467.253	„	17	„
4. Értékpapírok	122,468.568	„	59	„
5. Tárca-váltók	1,140.190	„	42	„
6. A részvényesek biztosított adóslevelei	7,350.000	„	—	„
7. Bankoknál levő, rendelkezésre álló követelések, készpénz és az intézet követelése, a hitelezők követeléseinek levonásával...	7,223.302	„	95	„

összesen 190,319.427 korona 11 fillér.

Ezen értékekből 43 millió korona magyar értékekre esik.